

Sector in Beeld Accountancy en Verslaggeving

In het kort Door middel van data-analyses geeft de AFM inzichten uit haar data-uitvraag terug aan de accountancysector. Deze inzichten gaan over ontwikkelingen in de marktstructuur, duurzaamheid, fraude, discontinuïteit en technologie. We zien een verdubbeling in het marktaandeel van private equity bij RV-accountantsorganisaties. Een ruime meerderheid van RV-accountantsorganisaties heeft een CSRD-plichtige onderneming als controlecliënt. Het aantal onderkende frauderisico's is bij een deel van de wettelijke controles te laag, maar we zien een positieve trend bij RV-accountantsorganisaties. Tot slot constateren we dat accountantsorganisaties weinig cyberincidenten registreren.

1. Inleiding	2	5. Technologie	14
1.1 Sector in Beeld 2024	2	5.1 Cyberweerbaarheid van accountantsorganisaties	14
1.2 Datagedreven toezicht en datakwaliteit	2	5.2 Inzet van technologie bij wettelijke controles	14
1.3 Leeswijzer	3	5.3 Gegevensgerichte versus systeemgerichte controle-aanpak	15
2. Marktstructuur	4	Bijlage: verantwoording analyses	17
2.1 Aantal accountantsorganisaties	4		
2.2 Marktaandeel	4		
2.3 Private equity	5		
2.4 Offshoring	6		
3. Duurzaamheid	8		
3.1 Transparantie en verwachtingskloof	8		
3.2 Toezicht op de CSRD	8		
3.3 RV-accountantsorganisaties en CSRD-plichtige cliënten	9		
4. Fraude en discontinuïteit	11		
4.1 Frauderisico's	11		
4.2 Discontinuïteit	12		

1. Inleiding

1.1 Sector in Beeld 2024

In deze publicatie beschrijft de AFM een aantal belangrijke ontwikkelingen in de accountancysector op het gebied van marktstructuur, duurzaamheid, fraude, discontinuïteit en technologie. Hiermee geven we inzichten uit datarapportages van accountantsorganisaties en uitgevende instellingen terug aan de sector. Zo blijkt uit onze analyses dat het marktaandeel van private-equitypartijen in accountantsorganisaties met een reguliere vergunning (hierna: RV-accountantsorganisaties) toeneemt van 11% in 2023 naar 21% in 2024. Ten aanzien van duurzaamheid blijkt dat RV-accountantsorganisaties bij 57% van de CSRD-plichtige ondernemingen de wettelijke controle uitvoeren. Bij fraude zien we dat het aantal wettelijke controles door RV-accountantsorganisaties met maximaal één frauderisico daalt van 13% in 2022 naar 7% in 2024. Tot slot blijkt een toename in het gebruik van geavanceerde data-analyse bij wettelijke controles door RV-accountantsorganisaties van 4% in 2022 naar 8% in 2024.

De onderwerpen in deze publicatie sluiten aan bij de AFM Strategie 2023-2026 en richten zich op het niveau van de sector (mesoniveau).

Deze focus betekent dat andere relevante onderwerpen ontbreken, zoals de lopende onderzoeken naar examenfraude en de uitkomsten van toezichtonderzoeken van de AFM. Daarnaast is het een belangrijke aanvulling op de jaarlijkse AFM-publicatie Trendzicht, waarin we op macroniveau inzichten delen. Sector in Beeld is géén jaaroverzicht en pretendeert niet volledig te zijn.

Veel analyses in deze publicatie zijn beperkt tot de RV-accountantsorganisaties.

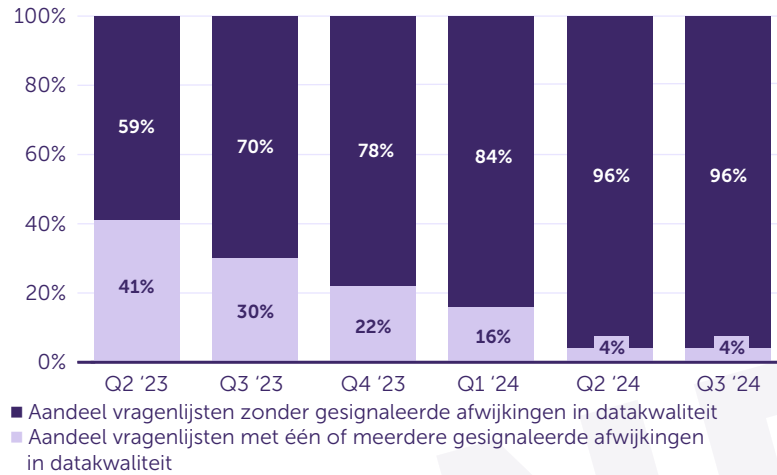
De data voor de accountantsorganisaties met een vergunning voor het controleren van organisaties van openbaar belang (hierna: OOB-accountantsorganisaties) zijn bruikbaar voor het toezicht, maar nog niet vergelijkbaar met de data van de RV-accountantsorganisaties vanwege een latere start van het aanleveren van data voor wettelijke controles in dit segment. Daarom ligt het accent van dit rapport op RV-accountantsorganisaties.

1.2 Datagedreven toezicht en datakwaliteit

Het toezicht op accountantsorganisaties vraagt om een risico-gebaseerde en datagedreven aanpak. Tot 2022 hield de AFM toezicht op de OOB-accountantsorganisaties. Vanaf 2022 houdt de AFM ook feitelijk toezicht op de ruim 200 RV-accountantsorganisaties. Deze uitbreiding van het toezichtmandaat heeft geleid tot de ontwikkeling van een meer risicogebaseerde en datagedreven toezichtaanpak vanwege het grote aantal onder toezicht staande instellingen. Hiervoor heeft de AFM in samenspraak met vertegenwoordigers van accountantsorganisaties datapunten per wettelijke controle gekozen. Alle accountantsorganisaties delen deze data met de AFM ten behoeve van het zien, begrijpen en aanpakken van risico's in het toezicht.

Zowel het aantal ingevulde vragenlijsten als de kwaliteit van datapunten over wettelijke controles neemt toe. In de loop van 2023 zijn RV-accountantsorganisaties gestart met het invullen van vragenlijsten per wettelijke controle. Per half september 2024 beschikt de AFM over datapunten van ruim 17.000 wettelijke controles in dit segment (over een periode van ongeveer twee jaar). De AFM controleert de kwaliteit van de ontvangen data. Uit figuur 1.1 blijkt dat de datakwaliteit verbeterd is, want het aantal ingevulde vragenlijsten zonder gesignaleerde afwijkingen in datakwaliteit is gestegen van 59% in het tweede kwartaal van 2023 naar 96% in het derde kwartaal van 2024.

Figuur 1.1. Percentage vragenlijsten RV-accountantsorganisaties zonder gesignaleerde afwijkingen in datakwaliteit

Bron: Data wettelijke controles RV-accountantsorganisaties.

1.3 Leeswijzer

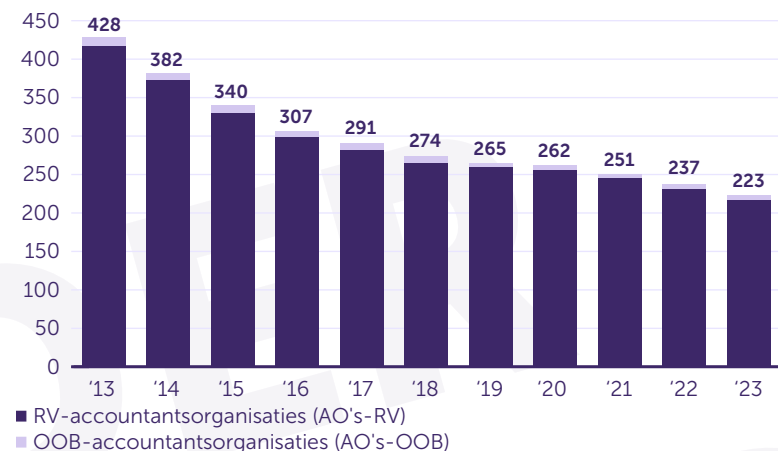
Hoofdstuk 2 van deze publicatie beschrijft ontwikkelingen in de marktstructuur, waaronder het aantal accountantsorganisaties, marktaandeel, private equity en offshoring. Hoofdstuk 3 gaat in op de maatschappelijke aandacht voor duurzaamheid, toezicht van de AFM op de CSRD en de betrokkenheid van RV-accountantsorganisaties bij CSRD-plichtige cliënten. Hoofdstuk 4 geeft inzicht in frauderisico's en discontinuïteit. In hoofdstuk 5 staat technologie centraal aan de hand van de onderwerpen cyberweerbaarheid van accountantsorganisaties, inzet van technologie bij wettelijke controles en gegevensgerichte versus systeemgerichte controle-aanpak. De bijlage bevat een verantwoording van de analyses in deze publicatie.

2. Marktstructuur

2.1 Aantal accountantsorganisaties

Het aantal accountantsorganisaties met een vergunning voor het uitvoeren van wettelijke controles daalt verder. In 2013 hadden 428 accountantsorganisaties een vergunning voor het uitvoeren van wettelijke controles. Uit figuur 2.1 blijkt dat dit aantal bijna is gehalveerd tot 223 in boekjaar 2023. Van 2019 op 2020 leek deze daling te stagneren, maar sindsdien blijft het aantal accountantsorganisaties toch verder afnemen. De daling van het afgelopen jaar is vooral het resultaat van fusies en overnames (al dan niet met behulp van private equity) in het segment van RV-accountantsorganisaties. In het segment van OOB-accountantsorganisaties zijn de afgelopen jaren geen mutaties geweest. Wel hebben sinds kort twee auditkantoren uit andere lidstaten een registratie bij de AFM voor het uitvoeren van wettelijke controles in Nederland. De AFM heeft enkele handvatten gepubliceerd voor accountantsorganisaties en externe accountants die werkzaamheden uitvoeren ten behoeve van een controleopdracht door een auditkantoor uit een andere lidstaat.¹ Het doel hiervan is de vereisten vanuit de Nederlandse wet en de verwachtingen van de AFM te verduidelijken voor auditkantoren uit andere lidstaten die een registratie in Nederland aanvragen.

Figuur 2.1. Het aantal accountantsorganisaties per jaar

Bron: Marktmonitor 2013-2021; Data RV- en OOB-accountantsorganisaties 2022-2024.
Noot: In Sector in Beeld 2023 werd voor deze grafiek het 'monitorjaar' gebruikt. Dit jaar is gekozen om de data te verdelen per boekjaar. Daarnaast heeft een correctie plaatsgevonden in het boekjaar van enkele accountantsorganisaties. Hierdoor zijn in sommige jaren kleine verschillen te zien in het aantal accountantsorganisaties.

2.2 Marktaandeel

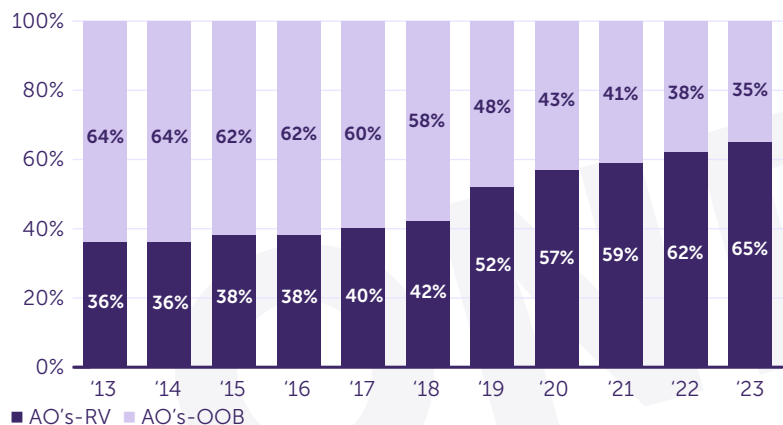
Het marktaandeel van RV-accountantsorganisaties neemt licht toe, zowel qua omzet als aantal uitgevoerde wettelijke controles. Van de in totaal ongeveer 20.000 reguliere wettelijke controles werd in boekjaar 2013 36% uitgevoerd door RV-accountantsorganisaties.² Uit figuur 2.2 blijkt dat dit percentage jaarlijks stijgt naar een marktaandeel van 65% in boekjaar 2023. Een nuance hierbij is dat in 2018-2019 enkele accountantsorganisaties hun OOB-vergunning hebben ingeleverd, waardoor een deel van de wettelijke controles is verschoven naar RV-accountantsorganisaties. Desondanks blijft een verdere toename

¹ De handvatten staan op: [Auditkantoren uit andere lidstaten](#), onder 'bedrijfsmodel en de samenwerking met de externe accountants'.

² Reguliere wettelijke controles zijn wettelijke controles bij organisaties die niet als OOB zijn aangemerkt.

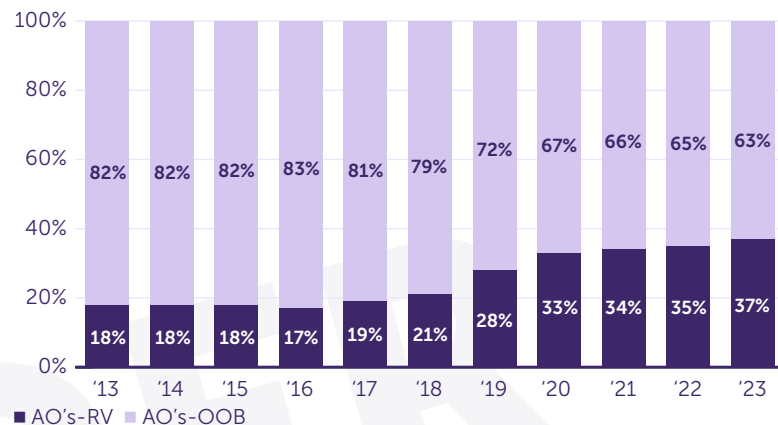
van het marktaandeel van RV-accountantsorganisaties te zien. Uit figuur 2.3 blijkt dat OOB-accountantsorganisaties het grootste marktaandeel hebben op basis van de omzet uit reguliere wettelijke controles. Net als bij het aantal reguliere wettelijke controles is ook bij de omzet uit reguliere wettelijke controles een verschuiving te zien naar de RV-accountantsorganisaties: van 18% in boekjaar 2013 naar 37% in boekjaar 2023.

Figuur 2.2. Het marktaandeel van RV- versus OOB-accountantsorganisaties op basis van het *aantal* uitgevoerde reguliere wettelijke controles

Bron: Marktmonitor 2013-2022; Data RV-accountantsorganisaties 2022-2024; Data OOB-accountantsorganisaties 2023-2024. Noot: Alleen reguliere wettelijke controles zijn meegenomen, de OOB-controles niet.

Figuur 2.3. Het marktaandeel van RV- versus OOB-accountantsorganisaties op basis van de *omzet* uit reguliere wettelijke controles

Bron: Marktmonitor 2013-2022; Data RV-accountantsorganisaties 2022-2024; Data OOB-accountantsorganisaties 2023-2024. Noot: Alleen reguliere wettelijke controles zijn meegenomen, de OOB-controles niet.

2.3 Private equity

De accountancysector heeft kenmerken die de aandacht van private-equitypartijen trekken. Stabiele omzetcijfers, aantrekkelijke winstgevendheid en achterstallige investeringen in innovatie maken de accountancysector gewild voor overnames door private-equitypartijen.³ Daar waar de omzet van consultants conjunctuurgevoelig is, zorgt het repeterende karakter van de wettelijke controleplicht voor een goede en stabiele omzetstroom in de accountancysector.

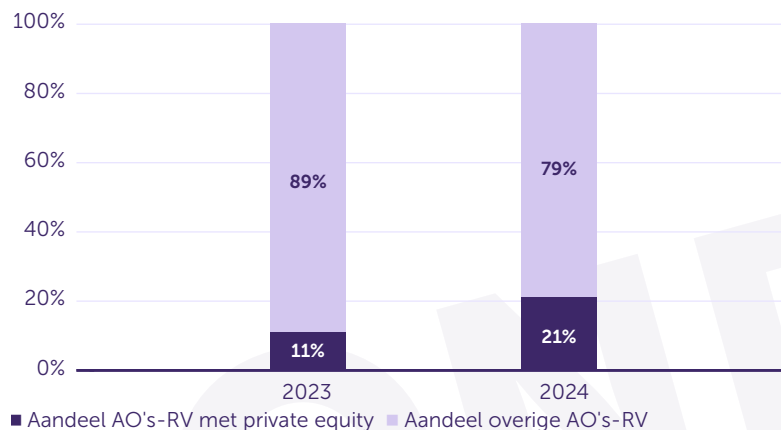
Het marktaandeel van private-equitypartijen in RV-accountantsorganisaties neemt toe van 11% naar 21%.⁴ Uit figuur 4.1 blijkt dat het aandeel wettelijke controles door RV-accountantsorganisaties met private equity stijgt van 11% in 2023 naar 21% in 2024. Dit marktaandeel geldt zowel voor het *aantal* wettelijke controles als voor de *omzet* uit

³ ING (17 juli 2023). [Investeringsgolf in accountancy en consultancy houdt aan.](#)

⁴ Deze trend is zowel zichtbaar op nationaal als internationaal niveau. Voor de situatie in het Verenigd Koninkrijk zie: [Accountant.nl \(9 januari 2024\). Britse accountancy consolideert sneller door private equity.](#) Voor de situatie in Amerika zie: [Accountancy Vanmorgen \(13 juni 2024\). Private equity overspoelt top Amerikaanse accountancy.](#)

wettelijke controles. Hierbij gaat het om 7 private-equitypartijen en 24 RV-accountantsorganisaties.⁵ Het is de verwachting dat de consolidatie in de accountancysector verder zal doorgaan en dat private-equitypartijen hier een belangrijke rol in spelen.⁶

Figuur 2.4. Aandeel wettelijke controles RV-accountantsorganisaties met private-equity

Bron: Data RV-accountantsorganisaties. Noot: Het aandeel heeft betrekking op de bij de AFM bekende en in de media aangekondigde overnames van 24 RV-accountantsorganisaties door 7 private-equitypartijen (situatie per 11 september 2024). Het aandeel is berekend op basis van het aantal wettelijke controles door RV-accountantsorganisaties over kalenderjaar 2022 en 2023.

De risico-inschatting van de AFM ten aanzien van private equity blijft ongewijzigd. In Sector in Beeld 2023 wogen we de risico's van private equity zwaarder dan de kansen.⁷ De reden hiervoor is commerciële druk als gevolg van de focus van private-equitypartijen op rendement en groei, wat ten koste kan gaan van de kwaliteit van wettelijke controles. Deze commerciële druk wordt versterkt door de relatief

kortetermijnfocus van private-equitypartijen van zo'n vijf tot zeven jaar. Ook de Engelse toezichthouder onderkent het risico van private equity in de accountancysector.⁸ Door middel van geïntensiveerd toezicht en data-analyse zal de AFM de risico's en ontwikkelingen van private equity blijven monitoren.

2.4 Offshoring

Bij het uitbesteden van controlewerkzaamheden naar het buitenland (offshoring), is het belangrijk dat accountantsorganisaties verantwoordelijkheid blijven nemen voor het waarborgen van de kwaliteit. Offshoring wordt veelal gedefinieerd als het uitbesteden van controlewerkzaamheden aan Shared Service Centers (SSC's). Volgens de PCAOB is een SSC 'een verbonden entiteit, opgericht door een netwerk van accountantsorganisaties, die, naast andere organisaties, aan deze accountantsorganisaties personeel levert om te helpen bij de uitvoering van controles zonder dat deze verbonden entiteit zelf een accountantsorganisatie is'.⁹ Hierbij gaat het primair om het uitbesteden van niet-complexe en routinematige werkzaamheden aan een verbonden partij niet zijnde een accountantsorganisatie, in tegenstelling tot het gebruikmaken van specialisten voor bijvoorbeeld complexe schattingsposten. Omdat hierbij controlewerkzaamheden worden verricht door partijen die geen deel uitmaken van de accountantsorganisatie zelf, bestaat het risico dat deze partijen onvoldoende bekend zijn met het stelsel van kwaliteitsbeheersing. Offshoring kan daarom een risico zijn voor de kwaliteit van de controle.

Wetenschappelijk onderzoek wijst uit dat het gebruik van offshoring toeneemt. Vanwege toenemende globalisering is te verwachten dat de inzet van offshoring toeneemt en dat lijkt in de praktijk ook het geval. Uit Amerikaans onderzoek op basis van data van de PCAOB blijkt dat alle Big-4 firma's in toenemende mate SSC's inzetten in de controle. Het gebruik van SSC's stijgt van 91% op alle wettelijke controles van de

⁵ Situatie per 11 september 2024.

⁶ Schutte & Dirx (2024). *Fusies en overnames. Gebrek aan mensen jaagt consolidatie aan.*

⁷ AFM (2023). *Sector in beeld 2023.*

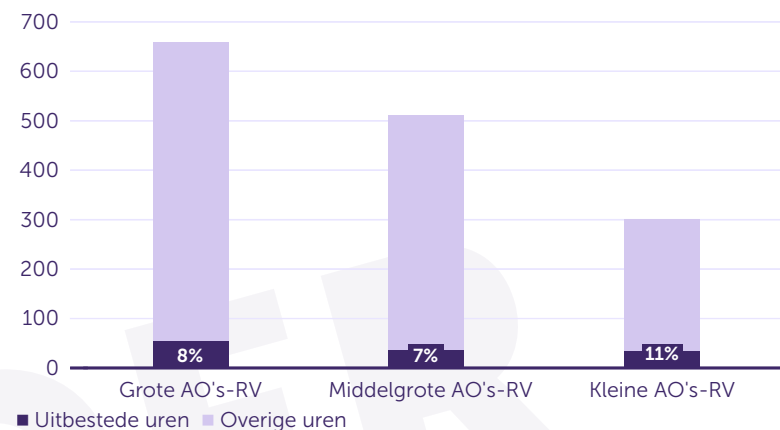
⁸ FRC (2024). *Annual review of audit quality.*

⁹ PCAOB (2024, p. 48). *2024-002-Firm and Engagement Metrics* (pcaobus.org).

Big-4 in 2013 naar 98% in 2018, waarbij het percentage SSC-uren ten opzichte van het totale aantal controle-uren stijgt van 4% naar 9%. Een belangrijke reden voor toename in het gebruik van offshoring is dat uitbesteding soms winstgeverder is dan het zelf uitvoeren van werkzaamheden.¹⁰

RV-accountantsorganisaties besteden bij een klein deel van de wettelijke controles werkzaamheden uit. Uit de AFM-data blijkt overigens niet of de werkzaamheden worden uitbesteed binnen Nederland of naar het buitenland. Bij 2% van de wettelijke controles besteden RV-accountantsorganisaties uren uit. Uitbesteding komt voor bij zowel grote als kleine accountantsorganisaties en er bestaat grote variatie in het aantal uitbestede uren door accountantsorganisaties. Van de wettelijke controles met uitbestede uren, wordt gemiddeld 47 uur uitbesteed. Dat komt neer op 8% van de in totaal bestede uren. Uit figuur 2.5 blijkt dat dit 8% is bij grote, 7% bij middelgrote en 11% bij kleine RV-accountantsorganisaties. Het percentage van wettelijke controles waarbij uren worden uitbesteed ligt beduidend lager dan het gebruik van offshoring bij de Big-4 firma's uit het Amerikaanse onderzoek, maar bij de wettelijke controles met uitbestede uren is het percentage van uitbestede uren vergelijkbaar.

Figuur 2.5. Gemiddeld aantal bestede uren per wettelijke controle en het aandeel uitbestede uren

Bron: Data wettelijke controles RV-accountantsorganisaties.

¹⁰ Sherwood (2024). [Offshore Shared Services Center usage by U.S. Big 4 audit engagement teams.](#)

3. Duurzaamheid

3.1 Transparantie en verwachtingskloof

De Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) zorgt voor meer transparantie over duurzaamheid bij grote ondernemingen. Het doel hiervan is gebruikers in staat te stellen geïnformeerde beslissingen te nemen. Daarnaast helpt het ondernemingen inzicht te krijgen in hun eigen impact, kansen en risico's en hun koers te bepalen op het gebied van duurzaamheid. De CSRD geldt per boekjaar 2024 voor grote uitgevende instellingen en wordt daarna verder uitgerold onder een bredere doelgroep. Bestuurders van bedrijven zijn verantwoordelijk voor het adequaat inrichten van processen en informatiesystemen om duurzaamheidsrapportering mogelijk te maken. Accountantsorganisaties zijn aan zet om zekerheid te verschaffen bij deze rapportages, wat zorgt voor een verbreding van hun takenpakket. Maatschappelijke organisaties vragen regelmatig aandacht voor het realiseren van milieudoelen en het waarborgen van mensenrechten. Deze ontwikkelingen vragen duidelijkheid in de wet over de verantwoordelijkheden van ondernemingen, bijvoorbeeld in de vorm van de *Corporate Sustainability Due Diligence Directive* (CSDDD).

Duurzaamheidsrapportering door grote ondernemingen leidt mogelijk tot een nieuwe verwachtingskloof. Deze verwachtingskloof kan op meerdere manieren tot uiting komen. Enerzijds kunnen maatschappelijke organisaties en/of burgers hogere verwachtingen hebben van de duurzaamheidstransitie van rapporterende ondernemingen dan in de verslaggeving tot uiting komt. Bijvoorbeeld omdat ondernemingen hun doelstellingen verlagen of minder duurzaam blijken te zijn dan verwacht. Anderzijds kan het maatschappelijk verkeer hogere verwachtingen van accountantsorganisaties hebben dan door middel van een conclusie met beperkte mate van zekerheid tot uiting komt. Bijvoorbeeld omdat accountants minder (diepgaande) werkzaamheden

hebben uitgevoerd dan gebruikers van duurzaamheidsrapportering verwachten. Een blijvende dialoog over duurzaamheidsinformatie is noodzakelijk om te voorkomen dat de maatschappij qua duurzaamheid meer verwacht dan wat ondernemingen en accountants kunnen waarmaken. Daarnaast is het belangrijk dat ondernemingen en accountants kritisch blijven op hun prestaties ten aanzien van duurzaamheidsrapportering.

3.2 Toezicht op de CSRD

De groep ondernemingen die moet voldoen aan de CSRD neemt de komende jaren toe van ongeveer 95 in boekjaar 2024 tot naar verwachting ruim 3.000 in boekjaar 2025.¹¹ De eerste groep zijn grote uitgevende instellingen die vanaf boekjaar 2024 moeten voldoen. De AFM ziet in de verslaggeving over 2023 dat veel uitgevende instellingen begonnen zijn met rapporteren volgens de CSRD en ziet al verschillende *good practices*.¹² Deze doelgroep heeft nog stappen te zetten om over 2024 volledig en transparant volgens de CSRD te rapporteren. Vanaf boekjaar 2025 geldt de regelgeving ook voor grote ondernemingen waarvan, ruim 50% onder toezicht van RV-accountantsorganisaties valt. Paragraaf 3.3 van deze publicatie gaat specifiek in op deze RV-accountantsorganisaties, omdat het belangrijk is dat zij zich goed voorbereiden op het verschaffen van zekerheid bij duurzaamheidsrapportering vanwege het grote aantal CSRD-plichtige ondernemingen in hun cliëntenportefeuille.

¹¹ Deze schatting is gemaakt op basis van AFM-data vanwege toezicht op verslaggeving en een onderzoeksrapport van KPMG (KPMG, 2024. [Onderzoek naar de implementatie van de zes stappen van gepaste zorgvuldigheid](#)).

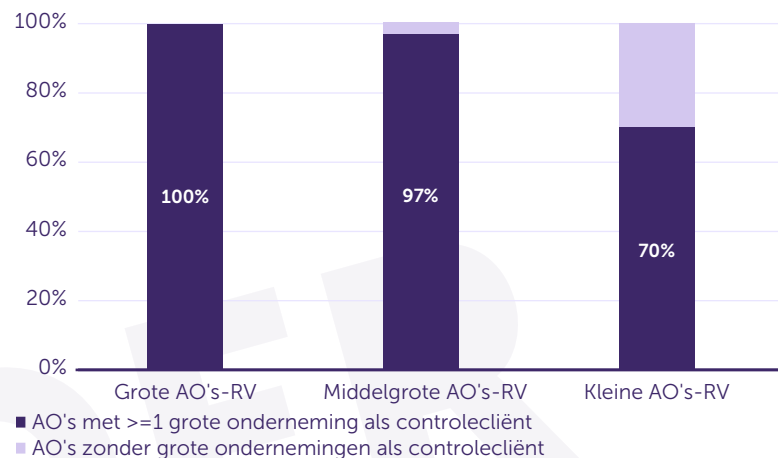
¹² AFM (2024). [10 navigatiepunten voor CSRD – dubbele materialiteit](#).

Duurzaamheidsrapportering is een belangrijk speerpunt voor het toezicht door de AFM. Het toezicht op de rapportering over duurzaamheid door uitgevende instellingen en de verstrekking van zekerheid bij duurzaamheidsrapportages door accountantsorganisaties vormt de komende jaren een belangrijke uitbreiding van het toezicht-mandaat van de AFM. Door middel van publicaties zal de AFM verkregen inzichten in duurzaamheidsrapportering en zekerheidsverstrekking delen met de sector.

3.3 RV-accountantsorganisaties en CSRD-plichtige cliënten

Een ruime meerderheid van RV-accountantsorganisaties controleert de jaarrekening van CSRD-plichtige ondernemingen. Uit figuur 3.1 blijkt dat het aandeel RV-accountantsorganisaties dat minimaal één grote (oftewel: CSRD-plichtige) onderneming controleert varieert van 70% in de categorie 'klein' tot 100% in de categorie 'groot'.¹³ Vanaf boekjaar 2025 moeten accountantsorganisaties zekerheid verschaffen bij het duurzaamheidsverslag van deze ondernemingen. Als accountantsorganisaties ervoor kiezen om deze dienstverlening aan te bieden, zullen zij zich tijdig moeten voorbereiden met een stelsel van kwaliteits-beheersing voor het verschaffen van zekerheid bij duurzaamheidsrapportering. Hierbij is het belangrijk dat zij beschikken over voldoende capaciteit en deskundigheid om deze opdrachten uit te voeren.

Figuur 3.1. Percentage RV-accountantsorganisaties met minimaal één CSRD-plichtige onderneming als controlecliënt (2023)

Bron: Data wettelijke controles RV-accountantsorganisaties. Noot: Deze schatting is gemaakt op basis van data met afgiftedatum controleverklaring in 2023.

Bij een deel van de CSRD-plichtige ondernemingen voeren kleine RV-accountantsorganisaties de wettelijke controle uit.

Ondernemingen zijn CSRD-plichtig als zij aan twee van de drie criteria voor grote ondernemingen voldoen. Volgens AFM-data over wettelijke controles die RV-accountantsorganisaties in 2023 hebben uitgevoerd, zijn ruim 1.900 bedrijven CSRD-plichtig. Uitgaande van totaal ruim 3.000 CSRD-plichtige ondernemingen, betekent dit dat RV-accountantsorganisaties hiervan 57% bedienen en OOB-accountantsorganisaties 43%. Uit figuur 3.2 blijkt dat 9% van de CSRD-plichtige ondernemingen een kleine RV-accountantsorganisatie als controlerend accountant heeft, tegenover een ruime meerderheid van 63% die een grote RV-accountantsorganisatie heeft.

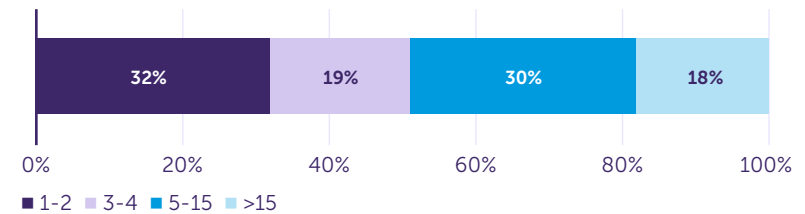
¹³ Deze schatting is gemaakt met behulp van AFM-data over wettelijke controles bij RV-accountantsorganisaties op basis van deze drie criteria: meer dan €50 miljoen omzet, meer dan €25 miljoen balanstotaal en meer dan 250 FTE. Een kanttekening bij deze schatting is dat de data van wettelijke controles vanwege ingroepipaden niet volledig zijn en dat geen rekening is gehouden met de vereiste dat bedrijven twee opeenvolgende jaren aan deze criteria moeten voldoen.

Figuur 3.2. Verdeling van CSRD-plichtige ondernemingen over grote, middelgrote en kleine RV-accountantsorganisaties (2023)

Bron: Data wettelijke controles RV-accountantsorganisaties. Noot: Vanwege ingroei-paden en niet volledig beschikbare data is geen rekening gehouden met de bepaling dat de grootcriteria twee opeenvolgende boekjaren van toepassing moeten zijn. Daarnaast is deze schatting gemaakt op basis van data met afgifte datum controleverklaring in 2023. Exacte percentages kunnen daarom afwijken van deze benadering.

Figuur 3.3. Verdeling aantal CSRD-plichtige ondernemingen per RV-accountantsorganisatie (2023)

Bron: Data wettelijke controles RV-accountantsorganisaties. Noot: Deze schatting is gemaakt op basis van data met afgifte datum controleverklaring in 2023. Vanwege afrondingsverschillen tellen de percentages niet op tot 100%.

Een goede voorbereiding op het verschaffen van zekerheid bij duurzaamheidsrapportering door RV-accountantsorganisaties is essentieel. Uit figuur 3.3 blijkt dat 51% van de RV-accountantsorganisaties één, twee, drie of vier CSRD-plichtige ondernemingen controleert, waarvan 32% één of twee. Duurzaamheidsrapportering is voor veel ondernemingen en accountantsorganisaties nieuw terrein.¹⁴ De AFM vindt het belangrijk dat alle CSRD-plichtige ondernemingen een CSRD-bekwame accountant kunnen vinden voor het verschaffen van zekerheid bij duurzaamheidsrapportering. Gezien de complexiteit en de vereiste specifieke deskundigheid, is het belangrijk dat accountantsorganisaties zich goed voorbereiden op deze nieuwe dienstverlening. Bijvoorbeeld door middel van het investeren in opleiding en training, het ontwikkelen van een stelsel van kwaliteitsbeheersing en/of het samenwerken met andere accountantsorganisaties. De AFM zal de ontwikkelingen op dit terrein blijven monitoren.

¹⁴ Uit een brief van PwC aan haar grote controlecliënten blijkt dat zij zich zorgen maakt over een tijdige voorbereiding op de implementatie van de CSRD door ondernemingen (PwC, 2024. [Onderwerp: Implementatie CSRD bij uw onderneming](#)). Onvoldoende voorbereiding kan consequenties hebben voor de mate van compliance met de CSRD met mogelijke beperkingen in de assurance-rapporten bij duurzaamheidsverslagen tot gevolg.

4. Fraude en discontinuïteit

4.1 Frauderisico's

Meer fraudebewustzijn is een belangrijke voorwaarde om de identificatie van frauderisico's te verbeteren. Veel bedrijven zijn onvoldoende voorbereid op fraude, terwijl er een redelijke kans bestaat dat zij hiermee te maken krijgen. Uit onderzoek van BDO blijkt dat van de 750 ondervraagde organisaties in de commerciële sector, 26% een frauderisicoanalyse heeft uitgevoerd en 30% is voorbereid op fraude-incidenten.¹⁵ Bij de 250 ondervraagde organisaties in de publieke sector is dit respectievelijk 51% en 35%. Dit terwijl uit onderzoek van PwC onder 1.296 respondenten uit 53 landen blijkt dat bijna de helft van de bedrijven enige vorm van fraude of financiële criminaliteit ondervindt.¹⁶ Daarom steunt de AFM de oproep van de Kwartiermakers toekomst accountancy (hierna: Kwartiermakers) om meer aandacht en bewustzijn voor fraude door externe accountants te ontwikkelen, bijvoorbeeld door middel van permanente educatie, een professioneel-kritische instelling en een cultuur gericht op het signaleren van frauderisico's.¹⁷ Naast deze oproep voor meer fraudebewustzijn steunt de AFM ook de oproep van de Kwartiermakers om de rapportageverplichting in de controleverklaring uit te breiden naar de bevindingen ten aanzien van fraude.

De maatschappelijke aandacht voor frauderisico's is positief, maar kan resulteren in het gebruik van standaardteksten in de rapportage van accountantsorganisaties. Meer aandacht voor fraude kan zowel bedrijven als accountantsorganisaties helpen om alerter te zijn op de risico's en gevolgen van fraude, waardoor maatschappelijke schade kan worden beperkt. De oproep van de Kwartiermakers om meer te rapporteren over fraude kan er echter toe leiden dat externe accountants jaarlijks dezelfde formuleringen gebruiken. Daarnaast kunnen deze teksten te algemeen blijven vanwege de angst voor mogelijke claims en/of reputatierisico's als specifieke informatie (deels) onjuist blijkt te zijn. Uit onderzoek van de NBA blijkt inderdaad sprake te zijn van standaardteksten over fraude in controleverklaringen.¹⁸ Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat deze praktijk ook vaak voorkomt bij het rapporteren over *key audit matters* (KAM's),¹⁹ hoewel corona een lichte trendbreuk laat zien in het gebruik van standaardteksten van KAM's.²⁰ Het beperken van standaardteksten en het specifiek maken van frauderisico's blijven belangrijke aandachtspunten voor de accountancysector.

Het aantal onderkende frauderisico's is bij een deel van de wettelijke controles te laag. Uit figuur 4.1 blijkt dat bij 11% van de wettelijke controles door RV-accountantsorganisaties en bij 30% van de wettelijke controles door OOB-accountantsorganisaties maximaal één frauderisico is onderkend. Op basis hiervan ontstaat de indruk dat externe accountants zich in deze gevallen beperken tot het verplichte frauderisico van doorbreking van de interne beheersingsmaatregelen door het management of het veronderstelde frauderisico met betrekking

¹⁵ BDO (2024). [Non-compliance-risico's: voorkom schade en schande.](#)

¹⁶ PwC (2022). [Protecting the perimeter. The rise of external fraud.](#)

¹⁷ Kwartiermakers toekomst accountancy (2023). [Druk en tegendruk.](#)

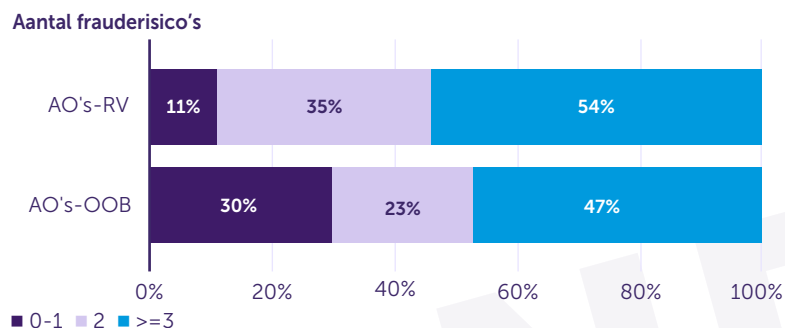
¹⁸ NBA (2024). [Analyse rapportering over fraude in de controleverklaringen 2022.](#)

¹⁹ Carlé et al. (2023). [Text similarity, boilerplates and their determinants in key audit matters disclosure.](#)

²⁰ Küster (2024). [The determinants of linguistic features in key audit matters. Empirical evidence from Europe.](#)

tot de opbrengstverantwoording.²¹ Uit onderzoek blijkt dat externe accountants evidente frauderisicofactoren niet onderkennen en/of onvoldoende evalueren.²² Daarom heeft de AFM de accountancysector opgeroepen professioneel-kritisch te blijven bij het beoordelen van fraudesignalen.

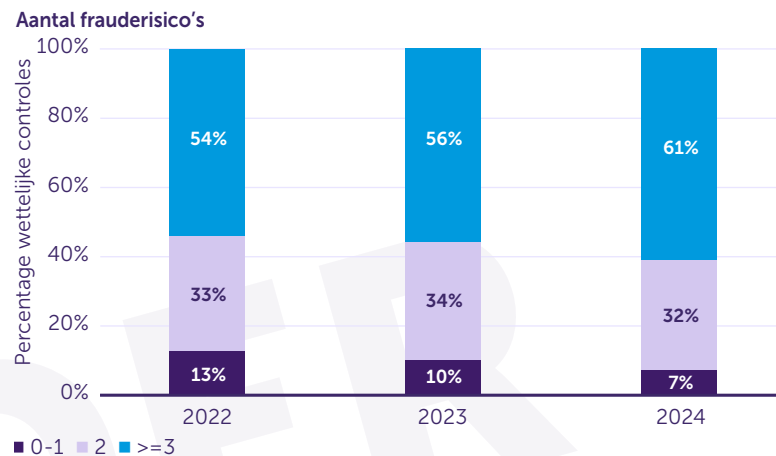
Figuur 4.1. Percentage wettelijke controles met frauderisico's

Bron: Data wettelijke controles OOB- en RV-accountantsorganisaties. Noot: De percentages zijn ten behoeve van de vergelijkbaarheid voor zowel de OOB- als RV-accountantsorganisaties berekend op basis van data met dezelfde periode van afgifte datum controleverklaring tussen 1 juli 2022 en 30 juni 2023.

Bij RV-accountantsorganisaties is een positieve ontwikkeling te zien in het aantal onderkende frauderisico's. Uit figuur 4.2 blijkt dat het aandeel wettelijke controles door RV-accountantsorganisaties met maximaal één frauderisico daalt van 13% in 2022 naar 7% in 2024. Daarnaast stijgt in deze periode het aandeel wettelijke controles door RV-accountantsorganisaties met minimaal drie frauderisico's van 54% naar 61%. Hiermee is de trend van het aantal onderkende frauderisico's positief. De AFM zal de ontwikkelingen ten aanzien van de diepgang van uitgevoerde frauderisicoanalyses blijven monitoren.

Figuur 4.2. Ontwikkeling percentage wettelijke controles met frauderisico's bij RV-accountantsorganisaties

Bron: Data wettelijke controles RV-accountantsorganisaties. Noot: De wettelijke controles zijn op basis van afgifte datum controleverklaring toegewezen aan jaren. De data voor 2023 zien op een volledig boekjaar, terwijl de data voor 2022 en 2024 zien op een deel van het jaar.

4.2 Discontinuïteit

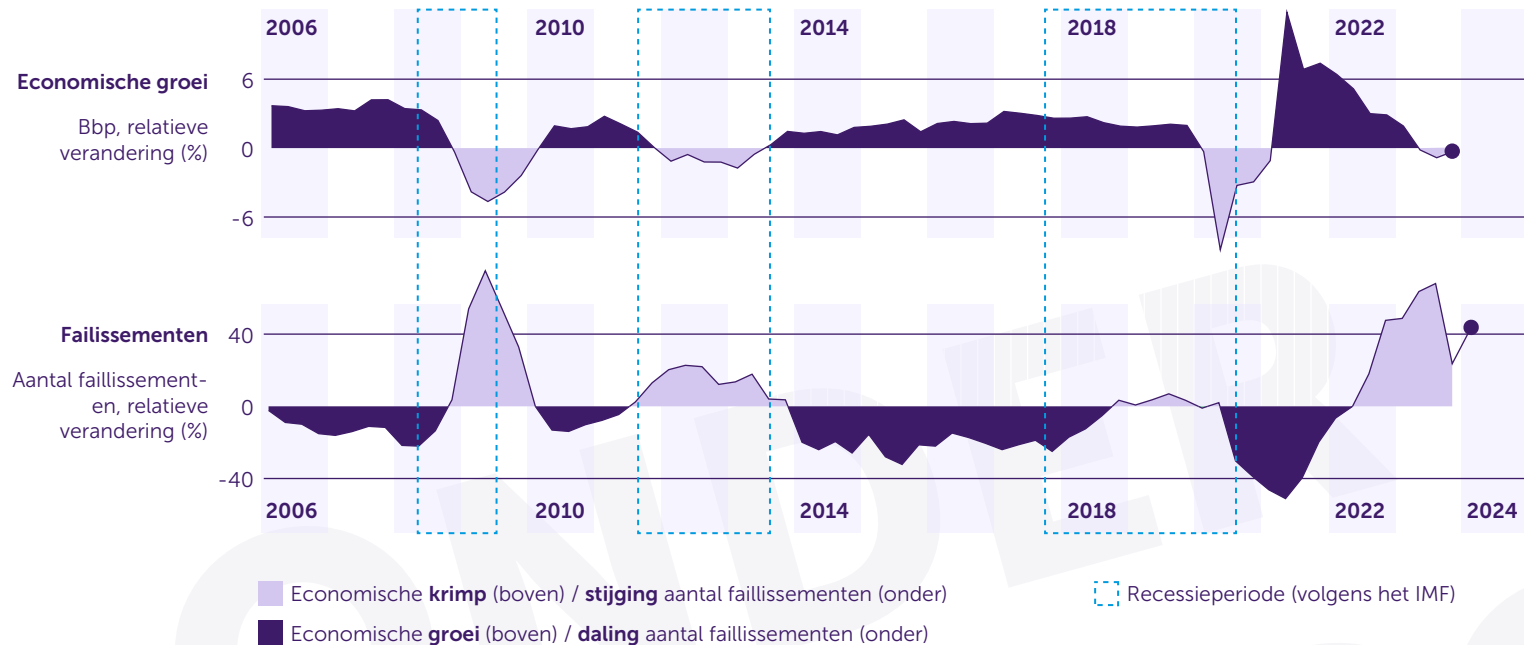
Het aantal faillissementen van ondernemingen neemt sterk toe. Uit figuur 4.3 blijkt dat het aantal faillissementen in Nederland de afgelopen twee jaar fors is toegenomen. Deze trend is te verklaren op basis van een zwakke economische groei, afbouw van de corona-ondersteuning en krappe financieringscondities.²³ De analyse in figuur 4.3 omvat alle ondernemingen, dus ook alle kleinere ondernemingen die niet controleplichtig zijn. De verwachting is dat deze trend van het aantal faillissementen doorzet, wat maakt dat accountants naar verwachting vaker zullen rapporteren over continuïteitsrisico's bij de uitvoering van wettelijke controles.

21 Op grond van NV COS 240 art. 8 hebben accountants de verantwoordelijkheid om rekening te houden met de mogelijkheid dat het management interne beheersingsmaatregelen doorbreekt. Volgens NV COS 240 art. 32 is dit risico in iedere organisatie aanwezig en is de onvoorspelbaarheid van de wijze waarop het management de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt reden om dit risico als een significant frauderisico aan te merken (verplicht frauderisico). Op grond van NV COS 240 art. 27 dienen accountants uit te gaan van de veronderstelling dat er bij de opbrengstverantwoording frauderisico's bestaan, waarbij ze volgens NV COS 240 art. 48 de redenen voor het weerleggen van deze veronderstelling dienen op te nemen in de controledocumentatie (verondersteld frauderisico).

22 AFM (2023). [Scherper op frauderisico's](#).

23 AFM (2024). [Trendzicht 2025](#).

Figuur 4.3. Analyse economische groei en faillissementen 2006-2024

Bron: Trendzicht 2025.

Faillissementen zijn moeilijk te voorspellen, want ze gaan niet altijd gepaard met verliezen en een negatief eigen vermogen. Hierdoor krijgen belanghebbenden niet altijd duidelijke signalen dat een organisatie op weg is naar een faillissement. De gevolgen voor belanghebbenden en de maatschappij kunnen groot zijn, zoals het verlies van de investering voor investeerders of het niet terugbetalen van belasting-schulden die een organisatie tijdens corona heeft gemaakt. Daarom is het belangrijk dat externe accountants tijdig waarschuwen voor een naderend faillissement door middel van het opnemen van een continuïteitsparagraaf in de controleverklaring.

Bij een deel van de faillissementen is geen continuïteitsparagraaf opgenomen in de controleverklaring. Uit onderzoek onder Nederlandse accountantsorganisaties in de periode 2012-2020 blijkt dat in 37% van de gevallen een continuïteitsparagraaf is opgenomen in de controleverklaring in het jaar voorafgaand aan het faillissement.²⁴ Een studie in het Verenigd Koninkrijk toont aan dat Big-4 accountantsorganisaties in de periode 2010-2022 in 20% tot 38% van de gevallen een continuïteitsparagraaf opnamen in de controleverklaring voorafgaand aan het faillissement.²⁵ Andere accountantsorganisaties namen in 17% van de gevallen een continuïteitsparagraaf op.

²⁴ Bosman et al. (2021). *Bankruptcy and auditor's reporting in the Netherlands*.

²⁵ The Audit Reform Lab. (2024). *Reward for failure: The paradox of audit partners' record payouts amidst poor audit quality*.

5. Technologie

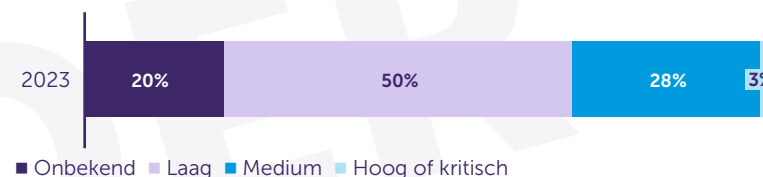
5.1 Cyberweerbaarheid van accountantsorganisaties

De komst van de *Digital Operational Resilience Act (DORA)* vestigt extra aandacht op de cyberweerbaarheid van organisaties. DORA gaat in per 1 januari 2025 en is van toepassing op veel verschillende soorten ondernemingen, waaronder kredietinstellingen, beleggingsondernemingen en handelsplatformen. DORA is een Europese verordening met als doel dat financiële organisaties hun IT-risico's beter gaan beheersen en daarmee weerbaarder worden tegen cyberdreigingen. Hoewel accountantsorganisaties momenteel zijn vrijgesteld van DORA, zullen (sommige van) hun cliënten hier wel onder vallen. Accountantsorganisaties krijgen dus in ieder geval indirect te maken met deze nieuwe wetgeving. Omdat accountantsorganisaties toegang hebben tot gegevens van hun cliënten, vereist het dat zij zelf ook nadenken over hun eigen cyberweerbaarheid. Uit onderzoek van de Autoriteit Persoonsgegevens blijkt dat veel organisaties die getroffen zijn door een cyberaanval, het risico voor de gedupeerden als laag inschatten en hen daardoor vaak ten onrechte niet informeren.²⁶ Het is daarom essentieel dat ook accountantsorganisaties een realistisch beeld hebben van de IT-risico's binnen hun eigen organisaties en passende maatregelen nemen.

Accountantsorganisaties registreren weinig cyberincidenten en schatten hun eigen IT-risico vaak in als laag. OOB-accountantsorganisaties registreren nog weinig cyberincidenten: de meeste accountantsorganisaties rapporteren geen of enkele cyberincidenten in de uitvraag van de AFM. 8% van de RV-accountantsorganisaties geeft aan incidenten te hebben ondervonden in belangrijke IT-systemen als gevolg van een cyberdreiging. Vaak gaat dit om één incident. De ernst van de incidenten

blijkt overigens niet uit deze data. RV-accountantsorganisaties schatten het IT-risiconiveau van hun eigen organisatie vaak in als 'laag' of hebben hier geen beeld bij. Uit figuur 5.1 blijkt dat dit in boekjaar 2023 om respectievelijk 50% en 20% van de RV-accountantsorganisaties gaat. 28% schat het IT-risiconiveau op 'medium' en 3% op 'hoog' of 'kritisch'.

Figuur 5.1. Het IT-risiconiveau van RV-accountantsorganisaties in boekjaar 2023

Bron: Data RV-accountantsorganisaties. Noot: Gebaseerd op eigen inschattingen van de RV-accountantsorganisaties.

5.2 Inzet van technologie bij wettelijke controles

De inzet van artificiële intelligentie (AI) neemt verder toe. Hoewel AI een breed begrip is, kan het worden omschreven als het vermogen van machines om taken uit te voeren waarvoor mensen een cognitieve functie nodig hebben, zoals denken, leren en probleemoplossing.²⁷ Vooral generatieve AI-toepassingen zoals ChatGPT krijgen veel aandacht in de media. De McKinsey Global Survey laat een toename zien in het aantal organisaties dat gebruikmaakt van AI: van 50% in 2019 naar 72% in 2024.²⁸ In de accountancysector kan het automatiseren van routinematige controlewerkzaamheden het accountantsberoep aantrekkelijker maken en een gedeeltelijke oplossing bieden voor capaciteitstekorten. Recent onderzoek van de PCAOB wijst uit

²⁶ Autoriteit Persoonsgegevens (2024, p. 5). [Rapportage Datalekken 2023](#).

²⁷ Liao (2020). "A Short Introduction to the Ethics of Artificial Intelligence" in: *Ethics of Artificial Intelligence*. Edited by: S. Matthew Liao, Oxford University Press.

²⁸ Dit is mogelijk grotendeels toe te wijzen aan de toegenomen populariteit van generatieve AI. Gebruik daarvan door ondernemingen ging van 33% in 2023 naar 65% in 2024. Overigens wijst een recente peiling van werkgeversvereniging AWWN uit dat 40% van de Nederlandse werkgevers nog niets doet met AI (FD, 11 juni 2024. [Werkgevers nog huiverig voor inzet AI](#)).

dat Amerikaanse accountantsorganisaties generatieve AI-toepassingen gebruiken voor bijvoorbeeld administratieve taken en het zoeken naar informatie.²⁹ Ook in Nederland zijn er signalen dat accountantsorganisaties AI (gaan) gebruiken bij hun wettelijke controles.³⁰ De Kwartiermakers signaleerden in hun slotrapportage echter dat technologische ontwikkelingen en innovaties bij accountantsorganisaties traag verlopen.³¹ De komende jaren zal blijken hoe het gebruik van AI in de accountancysector zich verder ontwikkelt en wat het effect gaat zijn op de kwaliteit van wettelijke controles.

RV-accountantsorganisaties zetten steeds vaker (geavanceerde) data-analyse in bij hun wettelijke controles.

Uit figuur 5.2 blijkt dat de inzet van data-analyse stijgt van 75% in 2022 naar 88% in 2024. Onder data-analyse vallen alle soorten analysetechnieken die kunnen worden ingezet bij het uitvoeren van wettelijke controles.³² Onder geavanceerde data-analyse vallen bijvoorbeeld toepassingen die controle-informatie verzamelen, of het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden door middel van AI (zoals *machine learning*-technieken).³³ In 2022 werd bij 4% van de wettelijke controles door RV-accountantsorganisaties geavanceerde data-analyse ingezet. In 2024 is dit gestegen naar 8% (op basis van de data die tot half september 2024 is aangeleverd). Van de 202 RV-accountantsorganisaties die de afgelopen jaren data-analyse hebben toegepast, heeft 37% ook geavanceerde data-analyse toegepast bij tenminste één controle. Vanwege de toename van het gebruik van AI-technieken in andere sectoren, is te verwachten dat ook in de accountancysector het gebruik van deze technieken zal toenemen.

29 PCAOB (2024). [Spotlight: Staff Update on Outreach Activities Related to the Integration of Generative Artificial Intelligence in Audits and Financial Reporting.](#)

30 Zo communiceerde Deloitte bijvoorbeeld dat zij vanaf 2025 bij vrijwel alle wettelijke controles haar eigen AI-programma gaat inzetten (FD, 5 maart 2024. [Accountants Deloitte doen volgend jaar alle controles met behulp van AI](#)).

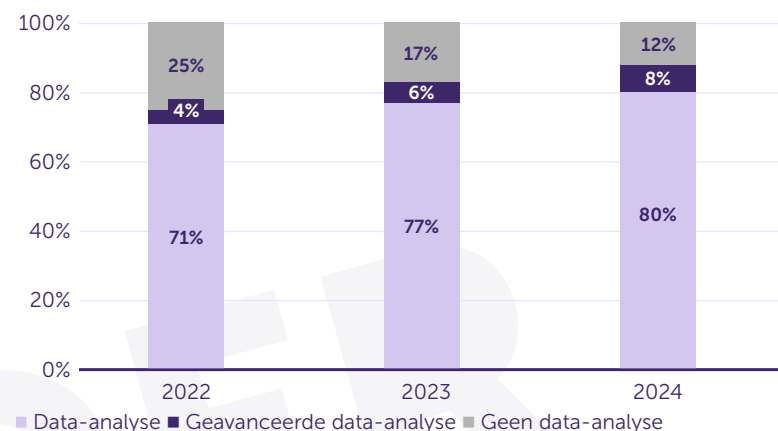
31 Kwartiermakers toekomst accountancy (2023). [Druk en tegendruk.](#)

32 Zie [NBA-handreiking 1141](#) (NBA, 2019, p. 5): "Data-analyse is het ontdekken van patronen, afwijkingen, inconsistenties, en het onttrekken van andere nuttige informatie over het object van het onderzoek door middel van analyse, modellering en visualisatie met het oog op de planning of het uitvoeren van de opdracht".

33 [AFM uitvraag wettelijke controles 2024 \(v1.4\). Aanleverspecificatie.](#)

34 NV COS 330 art. 4.

Figuur 5.2. Percentage wettelijke controles door RV-accountantsorganisaties waarbij (geavanceerde) data-analyse is ingezet

Bron: Data wettelijke controles RV-accountantsorganisaties. Noot: Gebaseerd op ruim 11.000 wettelijke controles met een afgifte datum controleverklaring tussen 2022 en half september 2024.

5.3 Gegevensgerichte versus systeemgerichte controle-aanpak

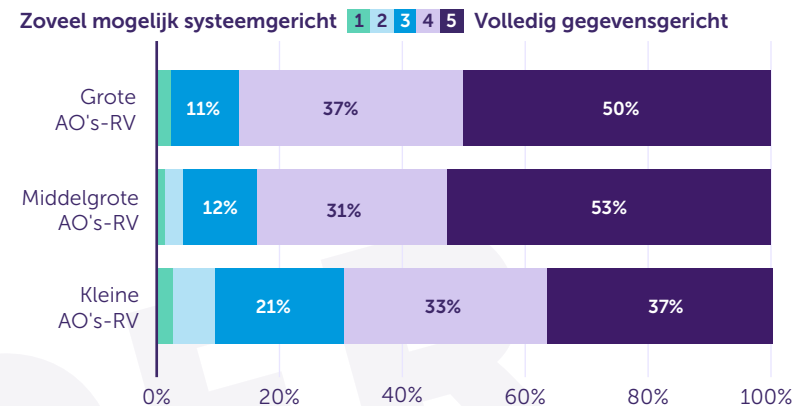
Een toename in de mogelijkheden voor data-analyse zorgt voor een meer gegevensgerichte controle-aanpak. Een gegevensgerichte controle-aanpak bestaat uit detailcontroles en cijferanalyses om afwijkingen van materieel belang te detecteren, terwijl een systeemgerichte controle-aanpak is gericht op controlemaatregelen om de effectieve werking van interne beheersingsmaatregelen te evalueren.³⁴ Waar accountantscontrole ooit is begonnen met een primair gegevensgerichte aanpak, is vanaf de jaren 1990 meer aandacht gekomen voor een sys-

teemgerichte aanpak met inzicht in de processen en daarin opgenomen beheersingsmaatregelen.³⁵ De introductie van SOx in 2002 heeft meer nadruk gelegd op de interne beheersing van ondernemingen, wat deze systeemgerichte aanpak verder heeft versterkt en uitgebreid. De laatste jaren is de trend echter gericht op een meer gegevensgerichte controle-aanpak als gevolg van toegenomen data, verbeterde mogelijkheden voor data-analyse en nieuwe AI-toepassingen.³⁶

RV-accountantsorganisaties voeren hun wettelijke controles overwegend gegevensgericht uit. Uit figuur 5.3 blijkt dat grote RV-accountantsorganisaties 50% van hun wettelijke controles volledig gegevensgericht uitvoeren en nog eens 37% overwegend gegevensgericht. Bij middelgrote RV-accountantsorganisaties is dat respectievelijk 53% en 31% en bij kleine 37% en 33%. Deze uitkomsten bij RV-accountantsorganisaties sluiten aan bij de gesignaleerde trend van een meer gegevensgerichte controle-aanpak bij wettelijke controles.

Systeemgerichte controlewerkzaamheden blijven ook noodzakelijk om de betrouwbaarheid en volledigheid van de data vast te stellen. Een toenemende complexiteit van de IT-omgeving bij controlecliënten vraagt een meer systeemgerichte controle-aanpak met aandacht voor de effectieve werking van IT-controls en overige interne beheersingsmaatregelen. Ondanks de vergaande mate van automatisering en mogelijkheden voor data-analyse is het veelal niet mogelijk de kwaliteit van de gebruikte data uitsluitend gegevensgericht vast te stellen.

Figuur 5.3. Mate waarin RV-accountantsorganisaties hun wettelijke controles systeemgericht versus gegevensgericht uitvoeren

Bron: Data wettelijke controles RV-accountantsorganisaties.

³⁵ Van Toledo & Van Gils (2023). [Vijftig jaar IT-audit in de accountantscontrole.](#)

³⁶ Van Toledo & Van Gils (2023). [Vijftig jaar IT-audit in de accountantscontrole.](#)

Bijlage: verantwoording analyses

De analyses in deze publicatie gaan over het toezichtdomein van de AFM dat zich richt op accountantsorganisaties en uitgevende instellingen. Niet de hele accountancysector staat onder toezicht van de AFM. De analyses beperken zich daarom tot accountantsorganisaties met een vergunning voor het uitvoeren van wettelijke controles, en richten zich waar mogelijk op de verslaggeving van uitgevende instellingen. Daarnaast is voor het aanleveren van de data door de onder toezicht staande accountantsorganisaties gebruik gemaakt van ingroepaden. De data over wettelijke controles zijn daardoor niet volledig.

Veel analyses in deze publicatie zijn beperkt tot de RV-accountantsorganisaties. De data voor de OOB-accountantsorganisaties zijn bruikbaar voor het toezicht, maar nog niet vergelijkbaar met de data van de RV-accountantsorganisaties vanwege een latere start van het aanleveren van data voor wettelijke controles in dit segment.

Een deel van de analyses in deze publicatie splitsen we uit op basis van de omvang van de RV-accountantsorganisaties (groot, middelgroot en klein). Het primaire uitgangspunt voor deze uitsplitsing naar categorieën is de omzet uit wettelijke controles, waarbij voor de categorie 'groot' ook rekening is gehouden met het aantal wettelijke controles. RV-accountantsorganisaties in de categorie 'groot' hebben meer dan €3 miljoen omzet uit wettelijke controles of voeren meer dan 150 wettelijke controles per jaar uit. In de categorie 'midden' gaat het om een omzet uit wettelijke controles tussen €3 miljoen en €750.000. De categorie 'klein' heeft een omzet uit wettelijke controles die kleiner is dan €750.000.

Grafieken in deze publicatie kennen enkele algemene beperkingen.

De analyses hebben betrekking op de volledige periode waarin de AFM data uitvraagt, tenzij anders vermeld. Hierbij geldt een afbakening per half september 2024, dus later aangeleverde data zijn niet meegenomen in de analyses. Daarnaast tellen de percentages vanwege afrondingsverschillen niet altijd op tot 100%.